

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

VIII. BIND. 1880—81.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Grande-Ret for Komdrup By, Helligum Herred, Aalborg Amt.

Meddelt af D. H. Wulff.

Nedenstaaende Granderet eller Byvedtægt kan i Forbindelse med de tidligere i dette Tidsskrift (II, 261 og 272; V, 116 og 325; VI, 246 og 256) meddelte tjene til at fuldstændiggjøre Billedet af denne Side af Landboforholdene og Bøndernes gjensidige Forhold, som grundede sig paa frivillige Aftaler og Overenskomster, sluttede med Husbondens Billigelse. Komdrup By laa under Hovedgaarden Refsnæs, hvis Ejer, Christopher de Hemmer, derfor ogsaa ved Slutningen tilføjer sit Samtykke til Vedtægten. Denne opbevares tillige med en Samling Talliepinde, i alt 13 Stykker, trukne paa en Snor og mærkede hver i Overenden med Forbogstaverne af Vedkommendes Navn, endnu paa en Gaard i Komdrup (Tofts); men Skriften er paa mange Steder dels ved den stærke Benyttelse dels paa Grund af Blækkets Afblegning ulæselig, hvorfor det er heldigt, at der tidlig er taget en Afskrift deraf, som nu er vedhæftet, og som i det hele hjælper godt til at faa Texten frem, om end ogsaa flere Steder i den vidner om Utydelighed allerede den Gang, da den toges. De Steder i Vedtægten, hvor der enten er Huller eller Skriften ulæselig, ere antydede nedenfor; men ved Siden deraf er der andre Steder, hvis Mening er uklar, om end Læsemaaden uomtvistelig, og det enten paa Grund af Fejlskrift og ukorrekt Opfattelse og Gjengivelse eller vel endog af vort nu-

værende mangelfulde Kjendskab til de omhandlede Forhold. — Det er Proprietær Westenholz til Refsnæs, der har henedet Opmærksomheden paa denne Granderet, og hvem det altsaa skyldes, at den fremkommer her.

№ 20. **Fr. IV.** Fire og tyve
Skilling.

Komdrup

Granderet og Bylav, begyndt Ao. 1716.

Udi den hellige Trefoldigheds Navn have vi underskrevne menige Komdrup Bymænd samtykket og vedtaget denne lovlige Granderet, paa det vi med hverandre, Gud almægtigste til Lov og menige Mand til Gavn, udi en kristelig Skik og kjærlig Samdragt udi alle sine Ord, Punkter og Artikler ubrødeligen holdes og af os alle sammen efterleves, hvilken Granderet og Vedtægt af os alle er forfattet og vedtagen udi efterskrevne Artikler lydende saaledes, som efterfølger, nemlig

1.

Skal Mand og Kvinde med Børn og Tyende lade sig finde i Kirken, naar Guds Ord forhandles, saa ingen forsommer Prædiken undtagen En, som Hus og Gaard kan tage vare, eller paa Sygeseng eller anden fornøden Tilsæt i Husbondens Forfald, som dog ingen fra Gudstjenesten maa forholde; hvo derimod gjør, lide Straf efter kong. Maj. Lov og Forordning som for Helligbrøde og bøde derfor, men til Byens Nytte, 24 β og 4 β til de fattige, men Husfolk i alle disse Poster ikkun halvt imod en Grande eller hans Hustru og Tyende, hvilket Oldermænd med 4 Mænd strax udpanter, efter det er ham bevislig bevist.

2.

Det samme er og, om nogen pløjer, saar, harver, høster, slaar Hø, graver Tørv eller udi andre Maader gjør noget groft Arbejde om hellige Dage enten før, under eller efter Prædiken, uden stor, uforbigængelig Fornødenhed det kunde udkræve, og i Synderlighed om Høstens Tid, naar utimelig eller ustadig Høstvejr kunde være, da efter Prædiken at rede Kornet paa Marken.

3.

Item skal hver Mand lukke allerførst om Foraaret sin Ruglukkelse færdig i det seneste 8 Dage før Voldborgdag og det inden den bestemte og af mænige Grander vedtagne Tid under 1 K danske; Havre, Byg, Hø og Græsning og anden paakommende fornødne Lukkelse skal og under lige Straf til Byens Nytte til bestemte og vedtagne Tid forsvarlig lukkes og forfærdiges, saadan at Korn, Græs og andet for Kvæg og Bæster kan vorde konserveret uden Skade, og skal alle Lukkelse være lukkede efter kong. Maj. Forordning med Jord og Stendiger og ej Has dertil at bruge.

4.

Dersom nogen tager Skade paa sit Korn eller Kvæg, for anden Mands Lukkelse findes efter vedtagen Tid uoplukkede, saa den, som Lukkelsen ejer, betaler Skaden efter 4 Mænds Sigelse og har forbrudt for hver Dag, de findes uoplukkede og paaklages, 12 β , og skal Oldermænd strax derfor skaffe den forurettede Ret og Bøderne ligesaa, som sker ved Udpantning og . . . . .

5.

Saa maa og ingen drive eller kjøre over Kornet enten Vinter eller Sommer under 1 K til Byen for hver Gang, det ham overbevises.

6.

Hvo som slaar sit Kvæg vordisløs¹⁾ og af forsætlig Vis løs, og det derover skøver²⁾ i Korn eller Eng, det være sig Bæster, Kvæg, Faar, Lam, Grise eller Svin, og det vorder dem en Gang advaret, og de dog ikke vil rette derpaa, give til Byen 2 K danske og derforuden tale den, som Skaden lider, i Minde og det strax betale eller sætte Pant derfor til Oldermænd.

7.

Derfor hvo som ikke vil holde, hvadsomhelst Hjord Mesteparten af Granderne paalægger og optager, være sig Lam, Kalve, Svin og Gaasehjord, give for hver Gang, Hjorden kastes, 12 β og tage saa selv samme Hjord først op igjen paa ny.

¹⁾ uden Omsorg. Molb. D. Gloss. II, 287.

²⁾ = skøjer eller flækker omkring.

8.

Bevises nogen over at drive med sin sær Hjord over anden Mands Korn, Ager eller Eng, bøder til Byen for hver Gang 1 g danske.

9.

Saa maa og ingen drive med sær Hjord i nogen Vangskifte, førend hver Mand har sit Korn bortført, under 4 g danske til Byen; men naar menige Mands Korn er indført, da først al Hjorden derudi at drive.

10.

Hvorfor og ingen skal lade sin Eng, Holmsteder eller Kornsteder staa tilbage og ligge sine Grander dermed til Fortrængsel, og hvo som ikke vil følge med og bjærge Slæt op, saa langt de [far frem], da lide Skade for Hjemgjæld, uden han er saa arm eller syg, han kan ikke følge de andre, eller og i Husbondens Forfald eller Arbejde, da skal menige Grander, naar deres eget er bjærget, hjælpe den, som trængende er, og hegne Vangen alligevel til den bestemte Tid efter Loven, om hans Korn ikke før kan vorde bjærget, under Straf efter højbem^{te} kong. Maj. Lov og give den forurettede og skadelidende tilbørlig Vederlag.

11.

Saa maa ingen lade sin Ager ligge ureven længer end en Dag, efterat han har sit Korn afført, uden han vil tage Skade for Hjemgjæld.

12.

Maa og ingen tøjre sine Bæster imellem Raderne i nogen Vangskifte, førend alt Kornet er af Vangen bortført, under 1 Sldr. Straf til Byens Nytte for hver Gang, det nogen overbevises.

13.

Item saa skal og først Markmanden, dernæst menige Grander have Opsyn og sige alt hvis Kvæg, som de den forgangne Uge have set i Kornet, Engen eller andet, som vedtaget er at hegne til Byens Nytte, og det med Sandfærdighed tilstaa, og hvor tit samme Fæmon og Bæster er set i Skade, hvorfor den, som skyldig er, skal betale for hver Gang efter kong. Maj. om Kvægs Udløsning givne Forordning for hver Bæst 8 g , Stud, Ko eller andet stort Hoved

ligesaa, og for hver af Stud, Kvie eller Svin 4 β , og for hvert Faar, Gaas, Gris eller Kalv 1 β , som alt til Byens Nytte og Fremtarv skal anvendes, og skal den, som samme Kvæg kan tilhøre, betale Skaden til den, som Skaden lider, eller derfor pants.

14.

Hvo som vandrer ridende, agende eller gaaende igjennem Vangeledene og ikke lukker dem efter sig, den bøder for hver Gang, det ham overbevises, 12 β , uden den er saa vanmægtig, at den ikke kan løfte Ledet af Pælen; dog skal Ledene være saaledes hængte og lavede, at man magelig dem efter sig kan lukke, i Synderlighed hvor Vej for rejsende Folk kan falde, at da ikke Skade deraf kan tages.

15.

Item maa ingen Mands Bæster eller Fæmon med Forsæt og Villie vogtes eller tøjres i Korn eller Eng, efterat det er lovlig lyst i Hegnen. Hvo herimod gjør, bøde til Granderne for hver Gang, det kan bevises, 4 $\mathcal{K}$, til de fattige 8 β og oprette Ejermanen sin Skade; men hvis der kommer af Vaade, efterat det er lyst i Hegnen, giver af hvert Hoved, som i 13de Art. meldt er, og oprette den skadelidende sin bevislige Skade.

16.

Og dersom nogen løse Bæster i Hælde i Tøjrevold, efterat menige Grander have vedtaget at holde deres Bæster i Tøjr, bøde for hvert Bæst til Byen 2 β og betale Skaden, som baade hans og de andre, som ere løsjagede, gjort have.

17.

Hvo som tøjrer sine Bæster om Sommeren imellem Eng og Korn eller om Høsten imellem Raderne og Stakke eller flytter nogen Mands Korn, give 24 β hver Gang, det sker og kan bevises.

18.

Saa og om nogen kjører eller rider over anden Mands Ager eller Eng uden hans Minde, give til Byens Bedste 24 β og oprette Ejermanen sin Skade efter 4 Mænds Sigelse.

19.

Item hvo som slæber over anden Mands Ager, naar Korn

er opløben, enten med Plov eller Harve, gives for hver Ager, som er overslæbt, 8 β ; gjør nogen Vej eller Sti over anden Mands Ager, give til Vide 2 $\mathcal{K}$ og oprette Ejermanen sin Skade, som i næste 18de Art. ommeldes.

20.

Ingen maa tøjre i nogen deres rebdragne Jord, være sig Ager eller Eng, som er indelukket eller lyst i Hegnen, under 1 $\mathcal{K}$ til Ejermanen og 8 β til Byens Nytte.

21.

Vorder nogen overbevist at nedkaste sine Granders Lukkelser, han skal oprette det ligesaa godt igjen, som det var, og derforuden for hver Gang, nogen det overbevises, give til Byens Nytte og Gavn 12 $\mathcal{K}$.

22.

Hvo som skal vedtage Grandhjorden, naar paalægges af menige Grander, han skal advares Aftenen tilforn; men hvo som forsømmer at advare, han skal selv om anden Dagen vogte og vare saa fra sig igjen, som forskrevet staar, og dersom den advarede kaster Grandhjorden, skal han betale for hver Gang, det sker, 12 β og saa vedtage paa ny igjen

23.

Men om Høsten, da maa den, som dertil trænger, høste 2 Læs Korn, nemlig 1 Læs Rug og 1 Læs Byg, som han i sin Trang kan bruge til Føde, dog at Tiendetagerne deres retfærdige Tiende deraf tage, men lade alting tøve til sin tilbørlige og betimelige Tid, og i Synderlighed at Kornet faar Tid at modnes; hvo herimod gjør, bøde til Byen 4 $\mathcal{K}$ og de fattige 1 $\mathcal{K}$, som strax skal pantes for.

24.

Saa maa og ingen have Mageled paa sin Gaard og lade Fæmon derigjennem, enten ind eller ud, fra Korn er tilsaadet og igjen høstet; hvo herimod gjør, give til Bøde 6 $\mathcal{K}$ og 1 $\mathcal{K}$ til de fattige og oprette Skaden, som ved Mageled fanges, saa tit paaklages, for hvilke Bøder om anden Dagen uden nogen Undskyldning eller Anseelse pantes.

25.

Hvo som holder Gæs og ingen Gasse sin Nabo til Skade

og Fortræd, give til Byen 1 K , om tilforn derom er advaret, og strax, efterat han er advaret og ikke vil rette paa sin Forseelse, pantes for samme Bøde 1 K danske.

26.

Forbydes alle og enhver efterdags noget Tægtefæ¹⁾ at antage, være sig lidet eller stort, faa eller mange Høveder til sine Granders Fortrængsel under 3 K 4 β til Byens Nytte, og skal Hyrden ikke være tilladt i ringeste Maade noget Tægtefæ at modtage, saafremt han derfor ej vil stande til Rette, ej heller noget Tægtefæ, som han véd fremmed Fæ at være, med Hjorden annamme; men naar Granderne noget Tægtefæ ville tillade, da skal den, som har det i sin Forvaring, skrives for den Skade, det gjør, ligesaa fuldkommelig, som hans eget Fæ Skaden havde gjort.

27.

Ingen af Indersterne eller nogen, som sig til Huse hos andre opholder, tillades at sætte sine Bæster andensteds end i Fædriften, under 2 K Straf til Byens Nytte, og om det oftere sker, 1 K højere hver Gang, hvorfor, naar Klage er bevislig sket, strax maa pantes.

28.

Skal og ingen være tilladt at sælge Tørv eller Lyng af Heden under Straf til Husbonden 4 K , til Byen 1 K 8 β og til de fattige 8 β .

29.

Derfor skal hver Dag herefter indtil Højbjerg gaa 4 Mand ret om Byen at tage vare paa Byens Hede og tage fra dem, som ulovlig befindes enten at grave Tørv eller slaa Lyng, og dersom de se nogen og ikke pante dem og det dem overbevises, give hver af dem for hver Gang, de saaledes se igjennem Fingre, til Byen 1 K , saa og dersom nogen af samme 4 Mænd, som tilkommer at passe paa Heden, det efter sin Orden forsømmer, bøde 2 K , hvorfor strax skal pantes; er den ikke hjemme, som staar for, da skal den, som næst er, advares om Aftenen tilforn og gaa i dens Sted, som borte er, og naar han igjen kommer, som var henne, skal han gaa

¹⁾ Kvæg, som indtages til Sommergræsning. Molb. D. Dial. Lex. 619.

igjen om anden Dagen. Hvor som bevist bliver, skal Oldermændene strax forfølge; forsømmer han at tale det ud, bøder han til Husbonden 4 $\mathcal{K}$, til Byen 24 β , til de fattige 8 β .

30.

Hvo som bryder Hede op udi Fædriften menige Mand til Skade og Fortrængsel, han skal pantes for 1 Dd. til sin Husbond, 24 β til sine Grander og 8 β til de fattige.

31.

Hvo som pløjer en andens Jord hen eller fratager ham det, som hans Rettighed er, enten paa Ager eller Eng, ved Afslæt eller Afførsel, da skal han lægge det tilbage igjen udi Dannemænds Overværelse og efter deres Sigelse inden 2 Dages Forløb under 1 Rdr. Straf til Husbond, 3 $\mathcal{K}$ til den forurettede, 3 $\mathcal{K}$ til de fattige i Henseende, at som han ikke vil lægge fra sig det, ham ikke tilbør, han det af Forsæt gjort har, og hvis han det ikke efterkommer, omgaas derom ved Lands Lov og Ret; men om saadant sker af Uvidenhed, som Dannemænd kan skjønne paa, lægges det tilbage igjen, som er frataget, og for videre Straf forskaanet, hvorudi Oldermændene skaffer enhver Ret, som han vil være tiltænkt at tilsvare.

32.

Hvo som ikke godvilligen retter for sig og ikke vil betale sine forfaldne Bøder, da skal af alle Bymændene tillige med Oldermændene pantes udi sin Gaard og Hus, og dersom han da gjør nogen Oprør eller Modstand og uførmer ¹⁾ Granderne, da skal han derfor stande til Rette efter Loven og det med Lands Lov og Ret forfølges for Bøder til sin Husbond at betale; dog maa han samme sin Ufærm, om han vil det atbede, betale til Husbonden 1 Rdr., til Granden 1 Rdr. og de fattige at betale Penge 2 $\mathcal{K}$, og naar saadan Pantning skal ske, skal hver Mand, om han er hjemme og ej syg, gaa selv med under 4 $\mathcal{K}$ til Byen at betale.

33.

Item skal ingen Høveder, være sig Bæster, Svin, Faar, Lam, Gæs, Kalve eller andet, komme udi Ruggaarden ²⁾, naar

¹⁾ mishandler. gjør Overlast. Molb. D. Gloss. II 233.

²⁾ Indbegnet Rugmark; sml. Kaalgaard.

den ligger ude 8 Dage før St. Voldborg Dag, uden det er med menige Granders Minde og er i Tøjr, under 12 β til Bøder.

34.

Og skal Ruggaarden da være hegnet, saa længe der er Græs i den anden Vang, som til Tøjring er anlagt, for Bæsterne, og intet Kvæg komme derind løst eller i Tøjr, førend menige Grander vedtage, under 1 Rdr. Straf, som han strax af Oldermænden og 4 Mænd pantas for.

35.

Hver Mand, som har Ager og Eng, skal 14 Dage efter Voldermisse aarlig forsamles og sætte et ret og lovligt Maal og Skjel imellem Byens Enge og andre Steder, hvor Behov gjøres og menige Grander vedtage. Hvo som da ikke følger med og fører sine Pæle tilstede, have forbrudt 2 K til Husbonden, 2 K til Byen og 1 K til de fattige.

36.

Hvo som lader Vædrene komme til Faarene fra St. Miksels Dag og til 3 Dage før St. Søren's Dag, han skal give for hver Gang, det sker, 1 K til Granderne, og skal Hyrden være tilforpligtet at tage vare paa, hvis de ere, eller selv betale 1 K til Straf.

37.

Om nogen Mand eller hans Folk vil gjenne anden Mands Fæmon i Hus, som har gjort Skade paa Korn eller Eng, og det tages ham fortrædeligen fra, enten paa Veje, i Gaard eller Huse, da bøder han, som saadan Uret gjør, til Husbonden 3 K , til Byen 3 K , til de fattige 1 K , som strax pantas for.

38.

Og maa ingen holde anden Mands Fæmon i Hus længere, end man faar sat Pant derfor, uden den, som det saaledes ubillig forholder, vil svare den anden til hans Skade, Fæmonnet saa derved tager. End kommer den, der Fæmonnet ejer, til den, det har paa Drift og vil tage i Hus, førend han faar det ind, da maa den, der Fætet ejer, tage det igjen, betale Skaden, som det har gjort, og give til Vide, som meldt er, hvorfor han enten godvillig skal lade sig skrive eller

sætte Pant; hvis han det ikke vil, tager den anden Fæet i Hus, som sagt er.

39.

Item hvilken af Granderne som fanger Skade eller Brøst af sin Nabo paa Ager eller Eng, da skal han det paa Grandstevne først angive, hvor da Oldermænden skal skaffe den forurettede Ret efter den næstforegaaende 31 Art.; kan han da ej faa Ret, maa han klage for sin Husbond. Hvo som klager for sin Husbond, førend han paa Grandstevne, bøde til Byen 2 K og de fattige 4 β , og skal alle Syn, som saa fornøden eragtes, tages, omgaas efter Rebet, og hvo som for Vild eller Venskab sig derfor undslaar, bøde til Granderne 1 K ; de fire Mænd maa og nyde for Umag af den, som Uret har gjort og Synet forarsaget, 1 K , som tillige maa pantes for.

40.

Hvilken Mand, hans Børn eller Folk, som tager noget anden Mands Redskab af hans Gaard eller Hus uden den andens eller hans Folks Minde eller Forlov, give til Byen 1 K , og vil han ikke bære det tilbage igjen, førend det efterlyses, betale til Granderne 3 K 4 β , til de fattige fire Skilling.

41.

Saa og hvo som finder anden Mands Koster og dem ikke lovligen oplyser ved Kirken eller paa Grandstevne, og det siden kan ham overbevises, at han det har fundet og beholdt, da bør han derefter ikke at sidde i Grandelav eller nogen anden Forsamling med sine Grander, før han sligt har afbedet hos den, som Kosterne ejede, og saa hos Granderne, og bøde til Husbonden 1 Rdr. og Byen 2 K , de fattige 1 K , dog maa ingen, efterat de ham det har tilgivet, ham eller hans Børn eller Folk sligt bebrejde under samme Bøde igjen at betale.

42.

Dersom nogen tager anden Mands Harve, Plov eller Vogn paa Marken eller rører noget deraf, være sig, hvad Navn det have kan, give til Bøder 1 K og stande Ejermanden til Rette, om noget er blevet ad Skade eller borte over slig ulovlig Borttagelse.

43.

Item dersom nogen af Granderne af Vaade paakommer

Indebrand (det Gud naadelig afvende og forbyde), da hver Gaards Mand hjælpe ham 1 Skp. Byg, hver Bolsmand $\frac{1}{4}$ Skp. og hver Husmand 4 β , hvilket Korn og Penge Oldermænden skal være tilforpligtet tillige med tvende Mænd den skadelidende at forskaffe og inddrive ved Pantning, om nogen imod Forhaabning skulde findes uvillig.

44.

Ingen uskaaren Heste eller Plage maa gaa løse iblandt Øg eller Bæster under Straf for hver Gang paaklages 4 $\mathcal{K}$, og hvilken Mands Bæster som over sligt bekommer af anden Mands Vrinskebæster Skade i nogen Maade, som kan bevises, da skal den, hvilken Skaden lider, have nøjagtig Skadebod, hvilken han alene betaler, som Skaden afkommer, hvilket Oldermænden skal skaffe Ret over, dog at bruge Moderation, om der kan skjønnes paa, at det er sket af Vanvare.

45.

Item skal og menige Grander være samdrægtige om at holde en god Tyr og Orning, som udi Landet brugeligt og sædvanligt er, saa og som til Byens og hver Mands Nytte eragtes tjenlig at være, hvilket skal kostes, kjøbes og underholdes af de Bøder, som blive givne for Forseelse imod disse Artikler, og maa Bøderne ingenlunde til Drik eller noget Gildeslav henvendes, men til hvad Byens Nytte, Fremtarv og Gavn er anset, alene henvendes, eller og til fattige at bestedige til Jorden, som ikke selv have at komme hen for, med mindre Oldermænden tillige med de andre af Øvrigheden ej derfor ville vide dem Straf at forvente.

46.

Skal og menige Grander aarligen 14 Dage før S. Voldborgs Dag stede sig en Markmand, som vil være tro og uden nogen Vild og Forskaansel have god Opsyn til Korn og Eng, og skal hver Mand, som avler, være forpligtet at give ham sin Løn uforhindret i rette Tid, som sædvanligt været har, nemlig hans Skjæppe Korn og hans Kjærv, som enhver, der avler, ham pligtig er, hvilket enhver ham bør at betale og torneje under Straf til Byen 4 $\mathcal{K}$ og de fattige 4 β .

47.

Og skal Markmanden se nøje og vel til hver Mands

Lukkelse udi Marken, om de blive brøstfældige, og vare strax Ejermanden ad; om han ikke da raader Bod derpaa, da skal han stande til Rette derfor efter foregaaende 4de Art.; men dersom Lukkelse ligge ned Næt og Dag over og Markmanden ikke har advaret Ejermanden derom, da straffes han selv derfor, som han i hans Løn afkortes, og Ejermanden det selv strax lukke op.

48.

I lige Maade skal og Markmanden se flittig til hver Mands Ager og Eng, baade aarle og silde lade sig finde i Marken, og skal han vare enhver Skade, han finder, og af hvilken Mands Bæster eller Kvæg det sker, saafremt hans Løn ikke skal være forbrudt til samtlige Grander.

49.

Hvad for en Hyrde de bedste Sognemænd, det er de, som have mest Kvæg at gjenne for ham, ville antage og være benøjet med, den skal og menige Grander være benøjet med, saafremt han er uberygtet og har godt Vidnesbyrd om sin Troskab og Flittighed fra andre Steder, og maa 2 eller 3 ikke [kaste eller foragte] den, som menige Mand vedtager og samtykker. Hyrden skal have sin Løn uden nogen Forhindring paa tvende Aarsens Tider, nemlig Halvparten til S. Olufs Dag og den anden halve Part til S. Mikkels Dag efter gammel Vis og Sædvane, og maa ingen Vild eller Ven-skab tages med Hyrden at stede.

50.

Hvo som overfalder sine Grander paa Stævne eller nogen anden Forsamling med Skjændsord, Hug eller Slag, da skal han give til Granderne 1 Rdr., til Husbonden 1 Rdr. og de fattige 1 $\mathcal{L}$, hvorfor Oldermænden, om den skyldige ikke godvillig vil betale, tillige med 4 Mænd uden nogen Skaansel har at pante.

51.

Hvo som paa Grandstævne eller andensteds misbruger Guds hellige Navn med hans Død, Vunder og Saar, skal have forbrudt til Byens Nytte 1 $\mathcal{L}$ og til de fattige 8 β for hver Gang det sker.

52.

Dersom Oldermænden forsømmer Grandstævne eller Gran-

dernes rette Nytte og Tarv at fremme for nogen Vild, Ven-
skab eller sær Aarsag, naar han skal være til Stævne og
Behov gjøres, give han for hver Gang, hans Forsømmelse
kan eragtes og overbevises, 1 Rdr., som han skal svare Byen
til eller af de andre Grander derfor pants.

53.

Oldermanden skal tages og sættes efter menige Mands
Tykke og Vedtægt en Gang om Aaret og det Mand fra Mand
lige ret omkring Byen, og hvo som ikke vil tage ved, naar
det ham tilfalder, bøde til Byen 1 Rdr. Granderne skal
være Oldermanden hørige og lydige udi hvad han byder paa
Byens Nytte og Gavn og efter Granderetten under Straf 2 g
danske og 1 Rdr. til sin Husbond for Modvillighed.

54.

Oldermanden, som aarlig udvælges, skal for sin Umage,
og paa det han desto bedre skal skaffe Ret og alting i god
Skik og Orden efter Grandloven, have af Byens Bøder 1 Rdr.
til et Par Sko.

55.

Og skal Oldermanden have Magt og Myndighed at paa-
byde Stilhed og Skikkelighed paa Grandstævne og andre
Steder og derimod afskaffe unyttige Ord, Skjændsmaal og
Sværgen og strax uden nogen Persons Forskjel lade dem
blive skrevne, som skyldige ere.

56.

Ligeledes skal Oldermanden være forpligtet til tvende
Gange om Aaret at lade Grandebogen tydeligen oplæse paa
Stævne, hvert Aar paa Pintsedag og S. Mikkels Dag; og
ellers skal hver Søndag have Grandebogen med sig for at
lade de Artikler oplæse, som [noget] om kan forefalde, hvor-
efter de skyldige kan vide sig at rette, og om nogen esker
Grandebogen frem og vil høre noget deraf, skal han og det
efterkomme; har han ikke Grandebogen med sig hver Søn-
dag og Klagemaal paakommer, bøde derfor 24 β .

57.

Dersom Oldermanden fordrister sig til nogen af sine
Grander eller Naboer at overfalde med Uret og det ham
overbevises, bøde for hver Gang, det sker, 2 g .

58.

Item hvo som med Trusel, Hug og Slag, Skjændsord, unyttig Snak, Ord og Tale overfalder Oldermændene paa Grandstævne eller i andre Samkvem nogen Ulyd eller indfører sig paa ham i sine Naboers Tallie og forspilder ham Aaret, bøde for hver Gang, det sker, 1 Å til Byen og 1 Rdr. til Husbonden og den forurettede i lige Dele, som han strax af menige Grander skal pantet for.

59.

Hvo som ikke møder med sin Tallie¹⁾ enten selv eller en anden paa hans Vegne hver Søndag til Grandstævne, uden han er paa hans Sygeseng eller fornøden lovlig Forfald, bøde til Byens Nytte for hver Gang, det sker, 1 Å .

60.

Saa og hvo som Tallien har [fra] alle Granderne, han skal først beregne, hvad der har været i Skade af hans eget Fæmon uden nogen Dølgemaal, som han ved Ed til Tinge om bekræfter, naar paaæskes, siden tilspørge de andre, om de nogen Skade . . . at være sket. Befindes nogen at klage og siden bevises og aabenbares, da bøde den skyldige til Byens Nytte 1 Å danske.

61.

Dersom og nogen efter menige Granders Samtykke annammer Tallien og siden deres Tallie og Ret forspilder, hvor det bør at tallis, og tager derfor Vild eller Venskab og i saa Maade forspilder Grandernes Nytte og Gavn, da, dersom han derom endda er advaret og ikke retter sig derefter, og han anden Gang ikke retter det op igjen, maa ej tredie Gang bæres over med ham, men pantet for 1 Rdr. til Husbonden og 1 Rdr. til Byens Nytte og Gavn.

62.

Den, som Tallien har i Forvaring, skal selv personlig møde tilstede paa Grandstævne, om han uden Sygeseng er eller og udi Husbondens Forfald, og naar Stævne er holdt og alting er opregnet, skal han tilholde ved alvorlig Formaning Granderne og deres Drengte at udlægge, hvem der

¹⁾ Se J. Saml. II, 274.

har set det, der har haft noget Kreatur til . . . . eller . . . .
udi denne forgangne Uge; vil de ikke møde der tilstede at
bestaa Sandhed, da bøde de for hver Gang 1 ŷ danske.

63.

Befindes nogen, som ikke vil være den Mand hørig og
lydig, som Tallien har, udi hvad Granderne er til Bedste og
Nytte eragtet, og menige Grande-Gavn og [Tarv ikke ville
søge], give til Straf, saa ofte paaklages, 1 ŷ danske.

64.

Item hvo som Tallien har, skal talle al den Vide, som
falder det Aar, han har Tallien, efter Grandernes Vedtægt.

65.

Hvo som kommer til Byen at bo, han skal, dersom han
vil være i Grandelav med de andre, betale til Byens Nytte
og Gavn efter gl. Sædvane 1 Sldr. og siden agtes og holdes
for en Grande og Nabo, om han ellers skikker og forholder
sig ærlig, kristelig og vel, som en skikkelig Nabo bør at
gjøre.

66.

Befindes nogen af Granderne paa Grandstævne eller andre
ærlige Samkvem at gjøre nogen Tumult og Uro med Hujen
og Parlement, Vold eller Slagsmaal, Udæskning eller anden
utilbørlig Omgængelse paa Gader, i Gaard eller Huse, give
til Byen 1 Sldr. og derforuden, om han noget fortrydeligt
anretter enten til Kros eller hvor der er, staa til Rette derfor.

67.

Item skal og menige Grander og Naboer med Børn og
Tyende have en indbyrdes Kristenkjærlighed med hverandre,
tale vel og gjøre hinanden godt med Ord og Gjærninger,
hjælpe hverandre til Rette, enten de er i By eller uden By,
paa Veje og Sti, hvor Behov gjøres, som de vil ansvare for
Gud og alle ærlige Mennesker; men dersom det befindes, at
nogen forholder sig modvillig imod hverandre med Skjænds-
ord, Eftertale og anden utilbørlig Omgængelse, da skal,
[naar] det overbevises, bøde derfor til sin Husbond 1 Rdr. og
til de fattige 1 ŷ , som Oldermændene strax lader pante for.

68.

Naar menige Mands Korn skal tælles af Tiendetageren,

da skal enhver Mand være forpligtet selv personlig at møde og blive hos de andre sine Medgrander ved sin Ager Vangen igjennem, og maa ingen uden Forlov noget Arbejde, førend menige Mands Korn er aftalt, anfange. Hvo herimod gjør, have forbrudt til Vide 3 g , og de, som vitterlig, naar tiendes eller tælles, gjør Tiendetageren nogen Uret eller Tiendesvig, saa Tælningen for samtlige Bymænd derover maa staa tilbage dem til Skade og Sinkelse, skal bøde til sin Husbond 1 Rdr. og til Byen 3 g .

69.

Hvo som tilfalder at ligge yderst i nogen Vang, som er inde, skal endelig være tilforpligtet samme Ager at besaa med hvad Korn som hører til den Vang saavel og Hovedager desligeste med samme Vangs Korn at besaa, og skal hver Mand være forpligtet sin Anpart af sine Lukkelse for den yderste Ager at lukke, saa Sidelukkelseerne kan være ganske tillukte. Hvo imod disse Poster gjør, bøde 1 Sldr.

70.

Item hvo som efter denne Dag tager eller annammer til sig til Huse nogle løse . . . . Personer og dem huse og hæle med Kvæg og med Høveder uden menige Granders Forlov, skal være forfalden til Byen at betale 1 Rdr., som Oldermændene med Togs mændene strax panter for og de til Huse antagne ligesaa at udvises.

71.

Kongel. Skatter og andet Byens Tyngde at indkræve eller paadrive dertil sættes 2 Lægsmænd, som samme Skatter indfordre og til den terminerede Tid paa behørig Steder levere, hvilket skal gaa om Mand for Mand og begynde først paa Byen. Hvo det forsømmer eller vægrer sig for samme Lægsmandskab, bøde til Byens Nytt 1 Rdr. og dog tage selv først ved, uden det er en enfoldig eller fattig Mand, som Granderne enten synes ej det forsvarligen at kunne forstaa eller og ikke uden sin Forsømmelse det kan antage, maa sig med en halv Rdr. derfra kjøbe og saa hans næste Nabo tage ved.

72.

Oldermændene skal udnævne Synsmænd uden nogen Op- hold, naar nogen klager sig at have for kort enten paa Ager

eller Eng, som tillige med Oldermænden skal rebe Jorden eller Engen, som paaklages, og skal saa den, som for meget har, godvilligen lægge det fra sig igjen og bøde derforuden 1 Rdr. ; men vil han det ikke lægge fra sig med god Minde, bøde 1 Rdr. til Byen og til den forurettedes Husbond 1 Rdr. , og skal alle Syn tages, førend Jorden gødes.

73.

Naar nogen Avlsmand kommer til Byen at bo, da skal han betale til Igang til Byens Nytte, førend han i Grandelav maa antages, 1 Rdr. og en Husmand 2 Rdr. danske.

74.

Alle de herudi indmeldte Bøder og Videpenge skal Oldermænden annamme og gjøre Byen god fornøjelig Regnskab for, og maa aldeles ingen af samme Penge anvendes til nogen Drik eller Gildeslav; men til Byens Nytte, saasom til Skoleløn, Tyr, Orning at holde og anden Fornødenhed anvendes saadanne Penge efter Loven og Forordningen.

75.

Og som Børn og Ungdommen haardt er magtpaaliggende udi Guds frygt og Kundskab om Gud ved deres Børnelærdom at opdrages, Gud til Ære, dem selv til Trøst og Salighed og andre til et godt Exempel, saa skal menige Mand holde udi Byen en Skolemester, som ganske Byen skal give Kost, saavel de, som ingen Børn have i Skole, som de, der smaa Børn have, men Lønnen tages af Byens Bøder, saavidt som deraf kan tilstrække, og Resten betale de pro persona, som Børn holde hos ham i Skole. Hvo herimod stander, bøde 1 Rdr. , som strax skal pantes for af Granderne.

76.

Item alt dette samt hvis som herefter af menige Grander samtykkes og til menige Granders Nytte og Gavn vedtages, skal af os fuldkommelig og uryggelig holdes udi alle sine Ord og Punkter saavel af de nu her i Komdrup boende som efterkommende vorde Beboere, saa maa og ej heller en, to eller tre kuldkastrer, hvad de fleste paalægge, under vedbørlig Straf, og paa det at denne Granderet saaledes ubrødelig holdes kan, have vi det samtlig underskrevet med vore egne Hænder og Bomærker og til ydermere Stadfæstelse ombudet

vort ædle Herskab denne velædle og velbyrdige Sr Christopher de Hemmer til Refsnæs denne vor Granderet at konfirmere med Haand og Segl.

Datum Komdrup den 3die Oktober 1716.

Efter de samtlige Bymænd og Grander udi Komdrup deres Foredragende og Begjæring er denne Granderet og Vedtægtsbrev af mig til Vitterlighed underskrevet og forseglet.

Christopher De Hemmer.

(L. S.)

(Navnene.)
